

Troells Melgaard & Nikolaj Noel Christensen
26. marts 2025

Femøren – forslag til biologiske undersøgelser og driftsplan

Femøren er et lille, gemt og glemt vandhul nord for Langholmen. Fra vendepladsen for enden af Holmevej kan man skimte vandhullet og grænsen til Gladsaxe Kommune gennem tremmerne i en havelåge mod vest.

Mange har cyklet forbi stedet i årtier uden at kende dets eksistens. Stedet og navnet har kun været kendt af få. Femøren er et ældre lokalt navn for vandhullet. Navnet bruges derfor her, og vi opfordrer til, at det fremover bliver brugt officielt.

Et begrænset afløb fra Femøren sker under Holmevejs forlængelse til den østlige rende, der sammen med volden og kørevejen ender ved den stensatte gamle vej ned fra Maglegård og Moseskrænten. Forløbet er ca. 260 m langt og anlagt senest 1852. Muligvis meget tidligere.

Renden og volden fra Langholmen mod NV fortsætter ca. 140 m langs foden af skrænten mod Hareskovvej og Høje Gladsaxevej. Denne del af volden er anlagt senest 1942.

Området nord for voldene blev dermed dæmmet op i to tempi, og afskåret fra kontakt med vandet i Utterslev Mose. Femørens vandspejl ligger højere end UMs.

Femøren er tilsyneladende ikke aftegnet på kendte kort før 1954. Det kan enten understrege den gennemgående unøjagtighed i korttegning eller underbygge, at lokaliteten kan være dannet sent.

Femøren har et rørlagt udløb til UM lige ved siden af det store overløb GL671 fra Gladsaxe til kanalen ca. 60 m øst for Langholmen.

Den østlige vold knytter an til den vej, der mindst til 1910 løb ned over Langholmen og mosen mod en bro til Brønshøjholmbakken.

Tilgroning

Vandhullets sydlige og østlige **bredder** har været under stærk tilgroning med skyggedannende træer og pilekrat i en længere årrække.

Den centrale og vestlige del af **vandfladen** har iflg. en lokal grundejer, der har boet hele livet i en villa med grund ned til vandhullet, været under kraftig tilgroning med pil de sidste 50-60 år. Krattet er vokset fra vestsiden og den åbne vandflade udgør nu ca. 1/3 af den oprindelige. Krattet er ret utilgængeligt og det er vanskeligt at vurdere det præcise omfang af tilgroningen, da pilekrattet har dannet en stadig mere udtørret bund i den vestlige, tidligst tilgroede del.

Konsekvensen af tilgroningen er mørke på vandfladen, højere luftfugtighed og lavere temperatur omkring vandhullet. Pilekrattet kan potentielt dække hele vandhullet om ca. 25-30 år.

Den østlige rende har udviklet sig til en tilsyneladende uberørt, klimakslignende sumpskog domineret af elletræer. Hvor længe denne udvikling har stået på er uvist, men muligvis over 150 år.

Kilder, regn og vandkvalitet

Femøren og renderne får tilsyneladende kun tilført vand fra regn og kilder, der flere steder udspringer, hvor grundvandet brydes af skrænten. En større kilde ca. 125 meter vest for Holmevej havde tidligere afløb til Midtmosen lige vest for Langholmen. Se udsnit af kort fra år 1767. Hvis vores fortolkning holder stik, blev kildens afløb til mosen endeligt afskåret omkring 1940, da de to volde mod hhv øst og nordvest fra Langholmen blev ført sammen ved Holmevej lige nord for Langholmen. Vandet havde kun én mulighed - at stige – længere op over UMs vandspejl. En nivelleringsmåling kunne være ønskelig.

Området kan derfor ikke i synderlig grad være påvirket af UMs vand siden 1942 – det vil sige før den store vandforurening sætter ind. Det kan være det reneste vand i naturparken. Vandet er humusholdigt pga henfald af organisk materiale – væltede træer, grene, blade, døde vandplanter.

Biologisk værdi

I årene efter ”indespærringen” må Femøren naturligt være tilført flora og fauna fra UMs vandsystem. Beskidte mågefodder. Andemad med krebsdyr. Salamandre, frøer, vandkalve, guldsmede kom af sig selv. Spredningen kan være begyndt hurtigt. Denne biologiske pulje kan være vokset og ikke mindst rumme organismer, der senere forsvandt fra UM under de store forureninger.

Femøren og renden kan derfor være en ”ferskvandsbiologisk bankkonto” inde i selve naturparken.

Vi ved, at Femøren huser snoge og mange padder bl.a. Spidssnudet Frø og Lille Vandsalamander. Nogle få besøg på stedet har også vist en god bestand af guldsmede. Er der ynglende guldsmede, er der vqndinsekter. Løvrigt er ferskvandsfaunaen ukendt.

Ellesumpen øst for Femøren kan rumme en rig insektfauna. cca. 140 arter af bladædende insekter og et antal vedborende biller er knyttet til ellesumpe. Op mod halvdelen af trælevende danske smældere findes i ellesump, herunder flere sjældne arter.

Forslag til undersøgelser og drift

Der bør foretages en **ferskvandsbiologisk undersøgelse** af lokaliteten kombineret med analyse af vandkvaliteten. En undersøgelse kan forsøges gennemført af studende i ferskvandsbiologi. Padder, snoge, vandinsekter og forekomsten af bunddyr (fx. børsteorme og insektlarver) kunne være aktuelt.

Disse undersøgelser kan afklare, om teorien om en ferskvandsbiologisk bank holder stik. Der kan være andre faktorer, som spiller negativt ind på lokalitetens biologiske værdi, fx forurening med plantegifte.

En entomologisk undersøgelse specielt af ellesumpen vil også være særdeles relevant.

En **driftsplan** for lokaliteten kan derefter udarbejdes. Her kan specificeres en indsats til optimering af forholdene for ferskvandsflora og fauna.

Forøgelse af Femørens frie vandflade bør have høj prioritet. Øget vandtemperatur i sommerhalvåret bør have en gunstig indvirkning på ferskvandsfaunaen.

En udtynding af træer og buske på dele af Femørens sydside blev udført i vinteren 2024-25. Effekten bliver tydelig efter løvspring. Yderligere udtyndning ved syd- og østbredden, samt flere steder langs renderne både øst og vest for Langholmen bør foretages for at sikre bedre solindfald.

Udtynding bør tage højde for væksthastigheden hos de dominerende arter – rødell, ask, gråpil og hyld. Rydning af brombærkrat bør også prioriteres.

Formidling

Hvis antagelserne ”holder vand” er der en oplagt formidlingsopgave både kulturhistorisk og biologisk.

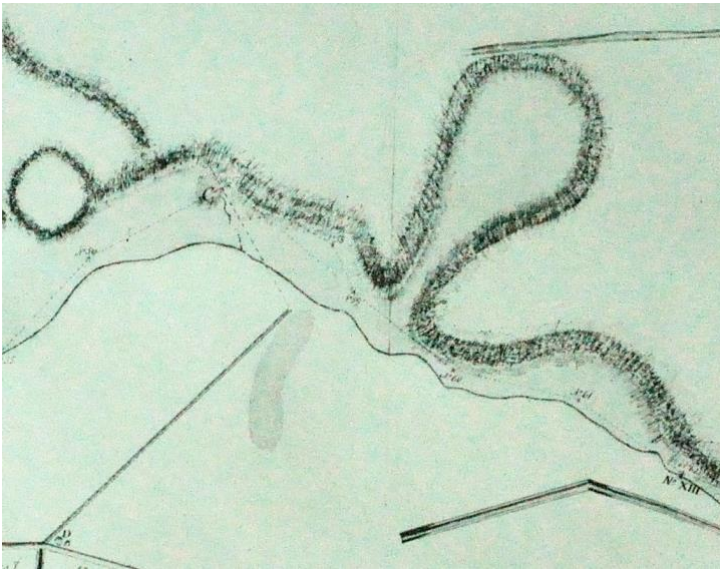

Femørens åbne vandhul set fra øst.

Sumpskoven i renderen øst for Langholmen.

Kortbilag

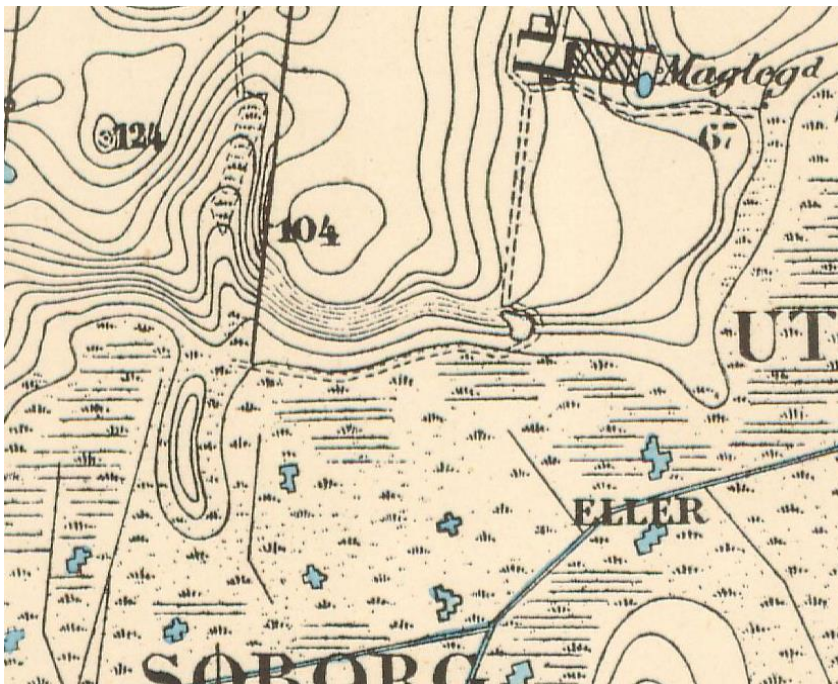

Udsnit af første kendte kort år 1767. Kilden ses NV for Langholmen med afløb mod SØ.

1811 - Upperslöv Söe eller Söeborg Mose - udsnit_2000175b

Fra hhv. Langholmen og Maglegården fører to veje mod syd ned i mosen, hvor de samles mod broen over Dammesterens store kanal fra ca 1580. Volden fra Langholmen mod øst er ikke indtegnet muligvis pga. administrative grænser eller fordi den endnu ikke er bygget.

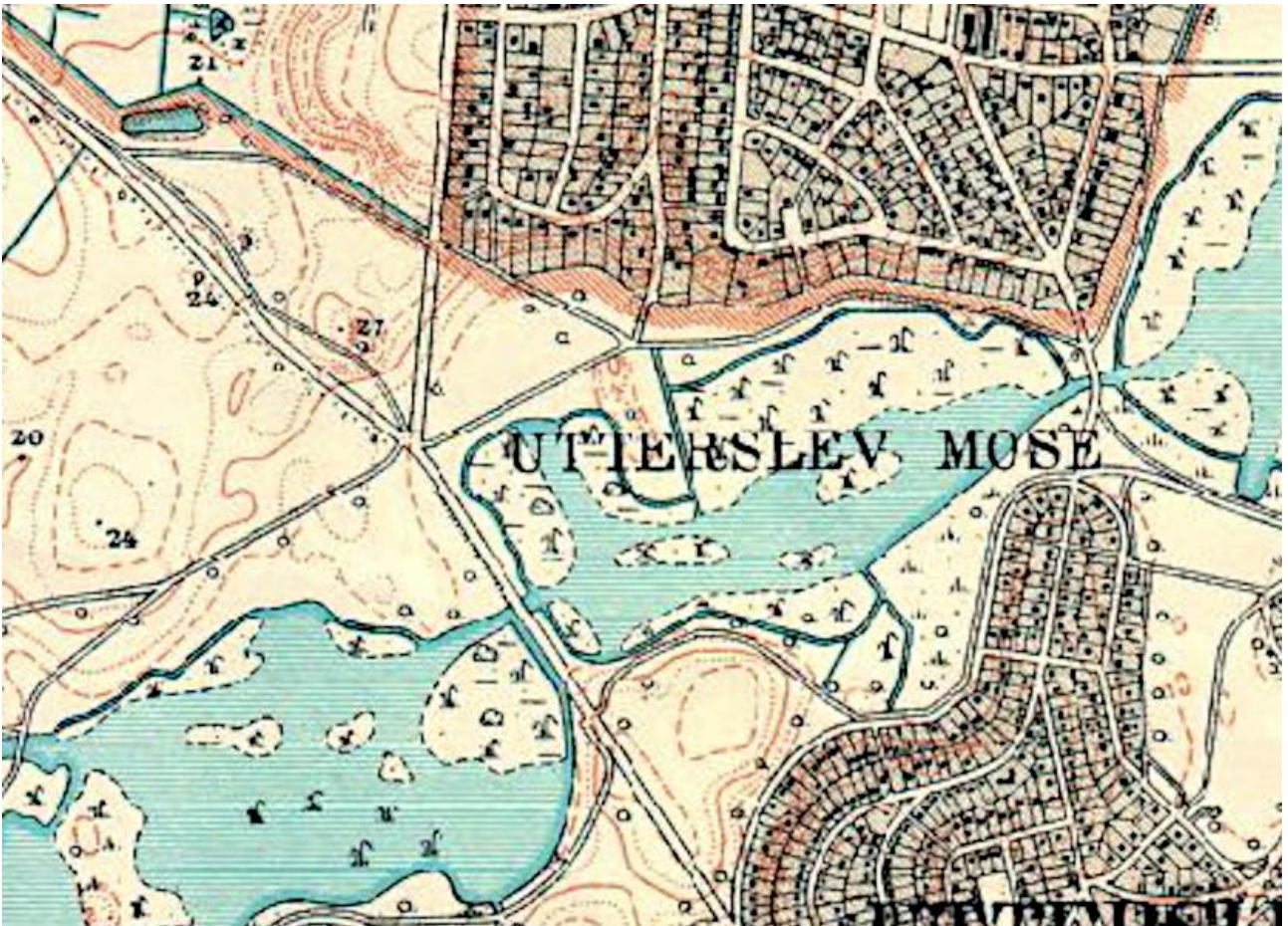
Kjøbenhavns Omegn / Generalstaben. 1852 med rettelser til 1876. Kørevejen føres langs Moseskrænten til Langholmen. Pga terrænforholdene må kørevejen være forstærket hhv. lagt på en vold.

Langholmen 1899.
Hverken kilden eller Femøren er indtegnet. Kørevejen føres nu sydpå over Langholmen til mosen. Vejen østpå mod Horsebakken er anlagt. Kørevejen over mosen til Brøndshøjholm fremgår igen af senere kort.

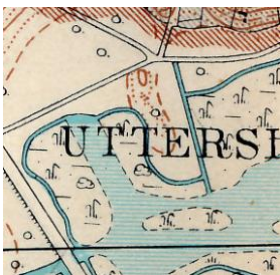
1942 Kort over Københavns beboelsesarter. Stien mod NV fra Langholmen er indtegnet.

Langholmen 1947. Stien fra Langholmen mod NV er tydelig, men Femøren er ikke indtegnet.

Stadskonduktøren 1954 – Billede 4 udsnit. Femøren er tydeligt indtegnet lige nord for Langholmen. Stien mod NV fra Langholmen ses som en grå streg.

Geodætisk Institut, 1964. Femøren er ikke indtegnet.

Udsnit af kort fra Plejeplanen 2018. Vandhullet Femøren er ikke indtegnet. Området er angivet som skov, hvilket er den naturlige aftegning efter luftfotografier, da søen formodentlig kun kan ses in situ.

Luftfoto – Femøren 2010, forår

På Stadskonduktørens kort fra 1957 er indtegnet en fri vandflade, som var ca. dobbelt så stor. Tilgroningen fra vest er tydelig.